

המאורעות בארץ-ישראל וקובל

תרגום ותוספות: בני גבירצמן

בקיץ 1929 גאתה והלכה המתיחות בין הערבים ליהודים בארץ ישראל, בגלל התנגדותם של הערבים לתפילות יהודים בכותל המערבי בירושלים. המתיחות הגיעה לשיאה ב-21 באוגוסט 1929, כאשר ילד יהודי, שחדר לחצר ערבית בעיר העתיקה בשעת משחק, נרצח. יומיים לאחר הרצח התנפלו הערבים על השכונות היהודיות בירושלים. רק התייצבות חברי ההגנה נגדם, מנעה טבח גדול שם. אולם יום לאחר מכן תקפו הערבים את יהודי חברון, שלא היו מאורגנים להגנה עצמית – וכשישים יהודים נרצחו. הערבים הסתערו גם על יישובים יהודיים שונים ברחבי הארץ, כגון באר טוביה, והפילו עשרות חללים. בסך הכל נהרגו במאורעות תרפ"ט כמאה ושלושים יהודים. המאורעות גרמו לזעזוע גדול בתפוצות ישראל בעולם, כולל בקרב יהודי קובל. הדים לכך מהווים הקטעים הבאים, שהוצאו ברובם מתוך "קול קובל", גליון 98, 20 בספטמבר 1929:

מתוך **גיליון 98**, "קול קובל", 20 לספטמבר 1929:

תל אביב (מיוחד). כל הקובלאים בכל הארץ בריאים, רק ד"ר חיים יזרעאלי (איזרעאליט) שלנו נהרג בשדה הקרב במושבה באר טוביה. א. לובלינסקי

ד"ר חיים איזרעאליט נ"ע (נוחו עדין)

השם יזרעאלי הוזכר מייד ברשימה הראשונה של הנופלים בקרבות בארץ ישראל, ואינסטינקטיבית חשתי זעזוע גדול ורעד עבר בכל גופי. מייד חשתי כי זה הוא, הרופא שלנו חיים איזרעאליט, חברנו החסון, הגאה, הרציני. שכן אם יזרעאלי, הרי זה לבטח הוא! הוא, היהודי רחב הכתפיים, החזק, חסר הפחד והנאמן, שהקריב את נוחותו האישית למען ארץ ישראל, שמן הסתם יצא ראשון למלחמה גלויה ברוצחים הערביים. למרבה צערנו וכאבנו, אכן קיבלנו אישור כי זה הוא, חברנו היקר והאהוב, שהיתה לנו הזכות לעבוד עימו בצוותא, כאן אצלנו בקובל, כאשר עסקנו בהנהגתו בעבודה ציונית ותרבותית בשנים 1920 ו-1921. היה זה לאחר שצנח לפתע אלינו ככוכב ממרומים,

והתיישב כאן כרופא, אחרי שנשא לאשה בת למשפחת פעלץ (פלץ) במעלניצא (מלניצה). אני נזכר כמה אנרגייה ופעילות ציונית הראה באותן שנים היסטוריות, כאשר כל חיי העיר הזדעזעו הן אצל הפולנים והן אצל הבולשביקים (כלומר: בתקופת המעבר מהשלטון הקומוניסטי הרוסי לשלטון הפולני). לא היו אצלו כל היסוסים. אמר – ומייד עשה. וכך גם היה בחייו האישיים: החליט לנסוע לארץ ישראל – ולא חזר בו. חיסול מהיר של חיי הנוחות של רופא – וכבר קיבלנו מכתבים ממנו ומאשתו, כי הם הסתדרו בחיים כמעט איכריים, עם תרנגולות וברווזים בכפר ערבי ליד באר טוביה (הכותב טעה כאן מעט, כנראה: משפחת יזרעאלי התיישבה בבאר טוביה, שבשנותיה הראשונות נהגו לכנותה בשם הכפר הערבי הסמוך קסטינה). וראו זה פלא, אשתו העדינה, בת המשפחה העשירה שהיתה מושפעת מהתרבות הרוסית, התמסרה בהשפעתו לאידיאל הציוני ומכתביה צילצלו כשיר הלל לחיים בארץ ישראל.

פעם פגשתי אותם ברחוב הרצל בתל אביב. הוא קצת קָזָה, אבל עדיין היה די חזק, רחב כתפיים ושזוף מאוד. התנשקנו והייתי מוכרח להבטיח לו כי אבוא להתארח אצלם בכפר. באותה עת היה מצבי (הכלכלי) כבר גרוע מאוד ומחשבות עצובות הרעילו את נשמתו. הבטתי בחברי האהוב וקינאתי בו: כמה החלטתי ואיתן באמונתו האיש והעיקר – כמה מרוצה!

חיים כאלה, מלאי גבורה ואנושיות טהורה, גדעו המרצחים! ייצר הרצח החייתי הברוטאלי גבר גם על אדם זה, סמל האמונה האיתנה כסלע והבטחון בממשות החיים בארץ ישראל! לא, חבר איזרעאליט! לא נסלת. נזכור את דמך תמיד עד שיתוקן העוול הזה על ידי פריחתה של ארץ ישראל, האידיאל שלך בחיים ובמות הגיבורים שלך.

י. גיטעליס (גיטליס)

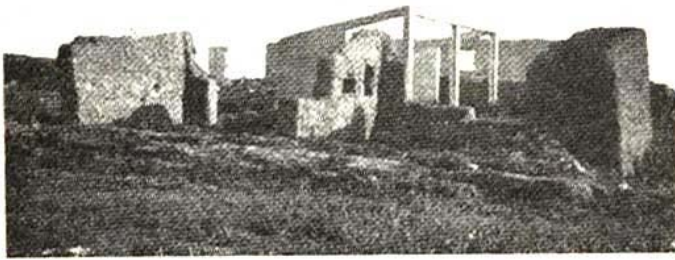
תהא נשמתך צרורה בצרור החיים.

הערות המערכת: מדובר על יצחק גיטליס, קובלאי, מראשוני הציונים בעיר (ספר קובל, 87), שעלה ארצה, לא נקלט וחזר מאוכזב לקובל. יצחק ניספה בשואה.

משה גיברץ, קרוב משפחה של יצחק גיטליס מספר: יצחק ואשתו שרה עלו ארצה בסביבות שנת 1925 וחזרו לקובל. לא היו להם ילדים. הבעל לא היה בריא. בארץ יצחק קנה מכונית משא והסתבך בחובות. הם גרו בתל אביב ברחוב שיינקין. לאחר שחזרו לקובל יצחק פתח חנות בדים עם **נחמיה בר** (אח אשתו של **משה פרל**). יצחק היה ונשאר ציוני גם אחרי שובו מהארץ. בני הזוג נספו בשואה.

אחד מדפי "סיפור חייו", שהוציא משרד
הבטחון, מוקדש לד"ר חיים יזרעאלי, וזו לשונו:

ד"ר חיים יזרעאלי (איזראליט)

באר-טוביה ההרוסה במאורעות תרפ"ט (1929).

באר-טוביה—מהסן המושבה הרוס וישדור.

בן מלכה ויהודה לייב. נולד בשנת תרמ"א (ינואר 1881) להורים בעלי אחוזות בפלך מינסק שברוסיה. בן חמש עשרה נכנס ללמוד בישיבת טלו ושם נמנה עם חריפיה. אביו קיווה לראותו רב בישראל, אך בגיל שמונה עשרה עזב חיים את הישיבה ועבר למינסק כדי ללמוד שם בגימנסיה. לאחר שקיבל את תעודת הבגרות יצא ללמוד רפואה באוניברסיטת ברלין, אותה סיים בשנת 1912. עם פרוץ המלחמה העולמית הראשונה התגייס לצבא הרוסי כרופא ועשה שלוש שנים בחזית. לאחר המלחמה התיישב בעיר סרנה שבווהלין ושם עבד במקצועו וגם התמסר לפעילות ציונית. הוא המשיך בכך גם כאשר עבר להתגורר בקובל התחבב על תושבי העיר בזכות מסירותו כרופא, מרצו כפעיל ציבור והליכותיו עם הבריות. בשנת 1921 עלה ד"ר יזרעאלי עם אשתו ובנו בן השנה לארץ ישראל. זמן מה התעכב בפתח תקוה בבית הוריו, שעליו לארץ לפניו. אחר כך התחיל לעבוד כרופא ברמלה, שם פעל הרבה לקירוב

התושבים היהודים המעטים אל הערבים ולהגדלת היישוב היהודי המקומי. בסוף 1923 עבר לעזה ופעל הרבה בקרב תושביה הערבים. גם כאן סייע לעדה היהודית הקטנה והשתתף בייסוד בנק "הלוואה וחיסכון" בעיר. במאי 1924 עבר לגור עם משפחתו בבאר טוביה ואף כאן היה עיקר פעילותו הרפואית לטובת ערביי הכפרים הסמוכים, שרחשו לו כבוד וחובה. הוא רכש במושבה חלקת אדמה ואת זמנו הפנוי הקדיש למשק שלו, טיפל ברפת, בגן ובחצר, הוציא את פרותיו למרעה בבוקר וקיבל את פניהן בערב, עם שובן מן השדה. הוא מצא גם כאן פנאי לפעילות ציבורית והיה חבר קבוע בוועד המושבה.

במאורעות תרפ"ט התנכלו ערביי הסביבה גם לבאר טוביה. ד"ר יזרעאלי היה הרוח החיה בהגנת המקום ועמד בראשה. הוא אימן בנשק את התושבים, עודדם וחיזקם. בין התקפה להתקפה, המשיך לטפל בחולים ערביים. ביי"ט באב תרפ"ט (25.8.29) הותקפה המושבה כל שעות היום והלילה והמגינים, שוב בראשותו, הדפו את הסתערות התוקפים. אולם תוך כדי כך נורה ד"ר יזרעאלי ונהרג במקום. הוא הובא למנוחות בבית העלמין של המושבה באר טוביה. למרות כל מאמציהם של מגיני באר טוביה, הצליחו הפורעים הערביים לכבוש את המושבה ולהרוס אותה. אבל המקום לא נותר שומם זמן רב: כחצי שנה בלבד לאחר שנהרסה המושבה, הוקם בה לצד ההריסות מושב עובדים, שהפך ליישוב פורח עד היום הזה.